

Ágh István összegyűjtött versei

A negyvenesztendős Ágh István először készített összegző számvetést. Két évtized verseit, eddigi öt kötetének anyagát állította részben új rendbe. Kihagytnia alig kellett valamit, ha jól számolom, mindössze kilenc verse hiányzik. Újat is csak néhányat olvashatunk, azokat, amelyek beillettek az elődöket, halottait idéző ciklusba.

Maga a költő tömör utószavában az új rendet hangsúlyozza, az egység tömbjét. Nem fejlődését, de lírájának állapotát, keresztmetszetét kívánja elsősorban felmutatni. Ezért írhatja: „Kérem az olvasót, ne a berácsozott időben, inkább a rácson át szökö időben gondoljon velem verset, születést, szerelmet és halált.” Követjük boldogan a költő kérését, de a történetiségéről nem feledkezhetünk meg. Hiszen az az idő, a rácson át szökö is változó. Valóban hatalmas egység Ágh István költészete, de ennek az egységnek is van története.

Az első kötetet, az 1965-ben megjelent *Szabad-e énekelni* címűt még a frissen és gyakran gáttalanul áradó dal, a fiatalos természetesség, a versírás gyönyörűségének érzése hatotta át. Az erős nyelvi érzék, a képalkotó fantázia, a világ alapvetően érzelmi megjelenítése már ekkor a versek szembeötlő jegyei voltak. Ilyen strofákra figyelhettünk fel: „Ébredek csikónyerítésre, / szobámba tipeg a jérce, / piros bot a napfény, / gyenge még útése.” (*Reggeltől estig*) vagy: „Apám, te sárga kukoricaszár, / istállófalhoz döntve. / Deres címeréd: kopár / fejed figyel a földbe.” (*Báránycú sárga házunk*). Az első kötet a hangpróbálgatásé volt. Ágh István jó helyen kereste mestereit, s már kezdetben sem írt olyan verset, amelyben alkatától idegen feladatot próbált volna megoldani. Vezérmotívuma a faluról városba került fiatalember szülőföld iránti szeretete, nosztalgiája, hűsége volt. Alaphangjával derűs, szinte bukolikus világot idézett, a tiszta kék ég a termő és embert teremtő természet állandó jelenlétére hívta fel figyelmünket.

A *Rézerdő* című kötet (1968) élès fordulatot jelentett. Az áradó líraiság zaklatottabbá vált, tudatosult a világ ellentmondásossága: „ezen a földön, ezen a földön, ahol / lehettem volna jó szántóvető, / ezen a síkon, ahol minden faformát ismerek, / minden útelágazást, / még azt sem felejttem el, / merrefelé nőnek az ehető gombák, / hol fészkel a legtöbb örvösgalamb, / mit akarok? / mért jöttem ide?” Ez a vers a költő első nagyszabású kompozíciója, a *Harangszó a tengerészért*, ahol a tengerész a szülőföldjétől elszakadó, a tengerrel, a bonyolult és rejtelmes világgal megismerkedő, s attól a régi énjéhez visszatérni már nem tudó költő. Ez a korszak a szakítás élményét örökíti versebe. A nosztalgiát keserűbb és vibrálóbb hang váltja fel, a költő búcsúzik a felhőtlen emlékének látszó gyermekkortól, az ifjúságtól, amely a férfikorba váltva át, már nem a szép remények, hanem a keserves csalódások és felismerések ideje is. Az első kötet nyitóverse még himnusz az ifjúsághoz, néhány év múlva a *Búcsú az ifjúságtól* már így hangzik: „lábakhoz görbítettél, amikor / tornyokhoz kellett volna egyenesednem, / boldogan búcsuztatlak, ifjuságom”.

Dramái elemekkel telítődött Ágh István költészete, a világ többé már nem lehet mozdulatlan idill, a diszharmónia állandóan jelen van. A szülőföld elhagyása, az első nagy szerelem kudarca a legközvetlenebb emberi kapcsolatok széthullásával, az ólálkodó magánnyal fenyegették a költőt. Személyes élménnyé kezdett válni a József Attila-i „az meglett ember” gondolata, de úgy, hogy akárcsak a nagy elődnél, Ágh

Istvánnál is ott a feleselés ezzel a gondolattal, a küzdelem az ember egyre véglete-
sebb elmagányosodása ellen, a „megtartó közösség” oltalmának keresése.

Az ellentmondásoknak, a drámai elemnek a megjelenése a költői nyelvre, a versépítkezésre, a versformára is hatással volt. Összefogottabbá, keményebbé, zordabb erejűvé váltak a versek. A dalszerkezet visszaszorult, s vele együtt a rím is. A vers egyre inkább a képek sűrű egymásutánjából épült. Az indítás többnyire egy konkrét helyzetet vesz alapul, s a környező tárgyi-természeti valóság indukálja a képek láncolatát. A befejezés általában egyenes beszéd, de a megjelenített képsor után ez a lezárás igen nagy erővel tudja éppen egyszerűsége révén átvilágítani és összefogni az egész verset.

A Rézérdő után megjelent három kötet, *A tündér megkötözése* (1971), a *Jóslatok az újszülöttnek* (1973) és a *Jól vagy?* (1977) egységesebb pályaszakasz tükrei. A második évtized az életút harmincas éveit, a visszavonhatatlan férfikort, a végleges felnőttiséget jelenti számára. Nemcsak emberi, de költői értelemben is. A *Harangszó a tengerészért* már nagy vers volt, ezek a kötetek viszont egészükben jelentősek.

Mai költészetünkben a líraiság egyre gyakrabban háttérbe szorul. Sajátos paradoxon figyelhető meg. Miközben egyre nagyobb szerepet kap a személyiség problémáinak vizsgálata, a személyesség visszaszorul, vagy legalábbis álrúhát ölt sokaknál. Objektíven kíván szólni a személyiségről a lírai én, Ágh István viszont, költészetének minden változása ellenére a líraiságot és a személyességet is a középpontba állítja. Mindig jelen van a versben, s közvetlenül van jelen. Uralkodó igeformája is az egyes szám első személyű. Ez a személyesség azonban nem jelenti sem a fegyelmezettség hiányát, sem a felesleges érzelmességet, sem a személyiség túlzott felnyitását.

Verseinek fő motívuma az ember és a világ kapcsolatának a vizsgálata. Az emberé, aki társadalomban él, emberiségtudata sok ezer éves múlttal megerősített, ugyanakkor egyszeri és megismételhetetlen, múlandó és az életben is magánnyal fenyegetett. S a világé, ahol a természet és az ember által teremtett, az embertől elidegenített második természet egymással is és az emberrel is kibékíthetetlennek látszóan ellentétes. Az embert körülvevő világ abszurditásokat halmoz egymásra. Talán a legnagyobb közülük: az embernek el kell pusztulnia, meg kell semmisülnie. A halál nem absztrakt módon foglalkoztatja a költőt. A halál számára emberi értékek erőszakos elpusztítása, s ezzel az életet szegi szembe. Az élet számára nem megérkezés, nem állapot, hanem harc az emberi léptékű eseményekért, amelyek esetleg elérhetőek. Harc a boldogságért. Ha ez megvalósítható, akkor a magány megszüntethető, a halál feloldható.

Ahogy haladunk előre az időben, mind több lett a kétely, lehetünk-e boldogok? De ez a kétely is egészséges mértékű, ezt is az életigenlés mozgatja. S a hatvanas-hetvenes évek fordulóján fölerősödő kételyt sok szempontból feloldja, átmenetileg meg is szünteti a később újra megtalált meggyőződés. A változó szemlélet nem hullámmozgással ragadható meg, hanem a spirális mozgással: egyre magasabb régiókból, egyre összetettebben képes a költő a világot szemlélni. S ilyen távlatokat figyelembe véve nyugodtan mondható az is, hogy Ágh egész költészetét áthatja az élet himnikus tisztelete, ha úgy tetszik, dicsérete. Bár ennek rendszerint nem himnusz- vagy ódaformában ad hangot, sőt sokszor éppen siratókban. Máskor olyan nosztalgia-versekben, melyek az idillt villantják fel, az *Aranykorba vezetőt*. A *Varázslat karácsonyfára* a varázslat széthullását is megőrökíti, de mégis így zárul: „Nincs erdő nélküled, / nélkülünk nincs Magyarország, / tüleveleid illegetsd, / injekciózd az ország sorsát / valami szépre, ami nincs / burkolózz barna gyümölcsbe, / de ha hó lesz, vedd fel a zöldet, / öltözködj havazásba, / lehelj rám öröközdet.”

A boldogságra törekvés és a múlandóság szorongató tudata nem merev ellentétként, hanem egymásba olvadoan, együtt létezőként van jelen, s ez alapján elégikussá teszi ezt a költészetet. Mivel azonban mai líránkban eléggé általános az elégikusság, annyit feltétlenül szükséges ehhez hozzátenni, hogy Ágh költői magatartása a patetikushoz, az idillihez sokkal közelebb áll, mint az ironikushoz. Átélve saját

magának és osztályának, a parasztságnak is az életformaváltását, majd tudatosítva magában az egyre fejlettebb ipari társadalom ellentmondásait, Ágh István úgy látja, hogy az emberi értékek lényegükben nem változhatnak. Alapvető feladat tehát szembenézni minden veszéllyel, az értékpusztulással, alapvető értékek kiüresedésével. Hagyományos értékeket véd ez a költői magatartás, de nem hagyományos módon, s megküzdve ezeknek az értékeknek a változó korban szükségszerűen változó tartalmiért is. Nem lehet véletlennel tekinteni, hogy az alapvető emberi kapcsolatok lírai megőrkítése milyen hangsúlyos szerepet kap Ágh Istvánnál. Akár egész természetét nézzük, akár csak a kiemelkedő verseket, látható, hogy a család, a szerelem, a barátság, a személyiség természetes és szükségszerű létezési közege, eszköze és célja a megvalósítható boldogságnak. A legfontosabb motívumok: a szülők iránti tisztelet és szeretet (*Világvégi otthonom, Utolsó földi szavak, Öt zodiákus jegy, Apám órája*), a nagyobb család (*Családi csonka kör, Még csonkább családi kör*), a szerelem (*Széljelző alkonyat, Nászinduló az C-Hungáriában, Á!*), a gyerek (*Jóslatok az újszülöttnek*), a példakép költő-testvér (*Szülőházánkra vall, Még csonkább családi kör*), a barátság (*Barátok nevenapja, Tavasz van, barátom, tavasz van*).

De nem marad háttérben a tágabb világ, a szülőháza, s a még tágabb, a földkerekség és benépesítője, az emberiség sem. Ágh István fő gondolata a létezésről továbbra is az, hogy élni érdemes és értelmes cselekedet, s bár ismeri jól ő is a luciferi víziókat, vitája velük van. Legutolsó kötetében jellegzetes példa erre a *Következel? következem?*

Az alkotó személyiség sorsában ott a tragikum is, de ezt önmaga s a közösség javára is lehet fordítani. Az egész eddigi életműnek címet adó vers, a *Boldog vérem* pontos ars poetica. A költő vérét: életét adja a Földnek, világgá lesz, s így mondhatja: „boldog vagyok / szülni is tudtam / egy kimondhatatlan gondolatot / én férfinak fogantatott / mikor e vér / nem is vér hanem fehér / virág túl korán nyíló hóvirág”.

Az élet tisztelete mint szemlélet, életközelséget eredményez a versekben. A képi világ számtalan közvetlen tapasztalati elemből építkezik, és ez a közvetlenség sokszor a befogadás pillanatában megragadható már. A tipikusabb azonban egy bonyolultabb építkezés, amely a lírai megszólalás különböző lehetőségeinek szintetizálására törekszik. Ágh István alkatához a látomásos-szimbolikus verstípus áll a legközelebb, de ennek egy oldottabb, tárgyiasabb változatát fejlesztette ki. A szimbolikus sejtelmesség, felnagyítás, a képiség túlburjánzása idegen tőle, bár a versek asszociációsorai néha nála is követhetlenné válnak még az elvont szemlélet számára is. A jellemző versbeszéd a modern líra eredményeinek birtokában született meg, alkalmas az emberi személyiség mai helyzetének pontos megőrkítésére, s mindegyre úgy képes, hogy elvileg sokak átélhető olvasmánya lehet. Nemcsak megronthatatlan életszeretével, de ennek megformálásával is az irodalmi demokratizmus képviselője a költő.

A hatvanas évek elején induló költők csapatából elsők között gyűjtötte össze verseit Ágh István. Egy ilyen kötet mindig felveti a kérdést: milyen helyet foglal el a költő a mai magyar lírában? A válasz világosan megfogalmazható. Ágh István nemcsak saját nemzedékében küzdött ki magának vezető szerepet (már a hatvanas években), hanem — főleg harmadik kötetétől kezdve — legújabb költészetünk egészében is mind meghatározóbb a jelenléte. A hetvenes években másfajta, más jellegű a beérkezés, mint akár az ötvenes, akár a hatvanas években volt. Jóval kevésbé látványos. Nagy László vagy Juhász Ferenc fogadtatásához hasonló ma nemigen képzelhető el. De életművüket, magatartásukat mércének tekinteni boldog kötelesség, s ki ne tudná ezt jobban, mint Ágh István, aki nemcsak tehetsége, de vére szerint is édes öccse Nagy Lászlónak. A legkisebb fiút felvértezte a szülői ház tisztessége, többet hát aligha kívánhatunk neki, minthogy járjon továbbra is szerencsével abban a csodálatos gazdagságú erdőben, melynek magyar költészet a neve. (*Magvető.*)

VASY GÉZA